

DA DANNEBROG BLEV STRØGET I DANSK VESTINDIEN

Et 40 års minde

Af

CARL ØSTEN

Den 31. marts 1917 indgik et større beløb i det danske finansministeriums kasse, nærmere angivet 25 millioner amerikanske dollars, der ækvivalerede afståelsen af de tre dansk-vestindiske øer: St. Thomas, St. Croix og St. Jan, ialt repræsenterende ca. 360 km² jord med ca. 20–24.000 indbyggere. I historiens bogholderi kort og godt: Nævnte dag solgte Danmark sin sidste tropekoloni med folk og fæ til USA.

Hos den meget nationalt indstillede del af Danmarks befolkning vakte salget indignation og sorg, ikke fordi USA var køberen, tværtimod, men fordi afståelsen berørte den nationale ære samt kærligheden til dansk historie og fortids fremsyn og bedrift.

Som moderlandets repræsentanter ved den meget smukke afståelseshøjtidelighed 31. marts fungerede den gamle, men statelige krydser „*Valkyrien*“ og dens chef, den stoute sømand og alsidigt dygtige officer, kommandør *Henri Konow*, siden september 1916 også guvernør ad interim for øerne, deres sidste danske. Forgængeren, guvernør siden 1912, *Chr. Helweg-Larsen* var blevet hjemkaldt for at kunne bistå sin minister, finansministeren, ved ejerskiftet. Det var et tilfælde, at en dansk orlogsmænd lå ved øerne i 1917 og således kom til at hilse gamle dannebrog, da det for sidste gang blev strøget. „*Valkyrien*“ var nemlig efter en rigsdagsbeslutning i største hast blevet udrustet, bemanded – hovedsagelig med frivillige værnepligtige – og sendt afsted 11. november 1915 for at skulle medvirke til bekæmpelsen af de pludseligt opståede negeruroligheder i Dansk Vestindien.

Det hele var gået så hurtigt, at admiralen, *kong Christian*, som sædvane var før et togt, ikke kunne få lejlighed til at foretage inspektion ombord. I stedet for sendte majestæten følgende telegram til kommandøren: „Sender Dem, Befalingsmænd og Mandskab min Hilsen med Ønsket om ærefuldt Togt og god Rejse. Chr. R.“. Dagen før afrejsen var der som altid dengang, før en orlogsmænd stod ud på et længere togt, blevet afholdt en gudstjeneste ombord. Den celebreredes af Holmens provst, *Fenger*. Såvel skib som chef havde været ved øerne engang før, i 1901–1902, på et af den danske marines sædvanlige vintertogter. Tilsynekomsten af den danske orlogsmænd ved øerne i 1915 satte en vis respekt hos de indfødte, men var alligevel ikke nok til at kvæle strejker og tumulter helt, hvorfor „Valkyrien“ måtte forblive ved øerne på ubestemt tid. Herved kom den ind i den nye fase, der hed øernes afståelse, hvorom der var påbegyndt forhandlinger mellem USA og Danmark, i begyndelsen hemmeligholdte, men efter konventionens underskrift i august 1916 officielle.

Ret mange detaljer fra afståelsesceremonien, en af de smukkeste og værdigste militære honnøravgivelser i dansk historie, såvel som fra togtet kom imidlertid ikke ud til moderlandets befolkning og er vist aldrig kommet det. De fortjener, trods mange års gemme, at blive kendt vidt og bredt. Kort efter 31. marts kunne pressen således kun publicere, at finansministeriet, under hvilket øerne sorterede, havde modtaget telegram om, at den formelle overlevering af øerne havde fundet sted den 31. marts kl. 4 eftermiddag. At pressen nogle dage senere igen kunne gengive et ganske kort exterjært referat af højtideligheden, skyldtes en St. Thomas-korrespondent. Årsagen til denne „mørklægning“ lå dels i, at verdenskrigen rasede lige udenfor Danmarks grænser, og dels i, at partipolitiske forhold spillede ind. Så der var aldrig noget at hente af særlige nyheder hverken hos finansministeriet eller marineministeriet, under hvilket sidste krydseren hørte. Endvidere havde hele dens besætning, der iøvrigt talte et par hundrede mand, lige fra chef og ned til værnepligtig fået „mundkurv“ på, som om det var de allerdybeste militære hemmeligheder, det gjaldt. Tavshedsordren, som var afgivet ved

togtets start, lød: „Paa Grund af Togtets særlige Beskaffenhed ønsker Ministeriet ikke, at nogen af Besætningen sender Korrespondance til Pressen, ligesom man skal anmode Hr. Kommandøren om at paalægge Besætningen ikke i dens Breve at omtale Forhold eller Begivenheder vedrørende de dansk-vestindiske Øer, som staar i Forbindelse med Krydserens Udsendelse, for at saadanne Udtalelser ikke skulde danne Grundlag for Artikler i Pressen“.

Forspillet til guvernørens og krydserens medvirken ved øernes afståelse begyndte 6. marts 1917, da guvernør Konow fra den danske gesandt i Washington, *C. Brun*, modtog telegram om, at USA's kongres og præsident (*Woodrow Wilson*) havde underskrevet loven om øernes overtagelse. Et par dage efter modtog kommandøren pr. post såvel instruktioner for fremgangs-måden som fuldmagt til at afstå øerne, men uden angivelse af dato herfor.

Hjemme i Danmark havde kong Christian under 9. marts udstedt et „åbent brev“ til indbyggerne på øerne, hvilket blev telegraferet til kommandøren, der i sin egenskab af guvernør skulle oplæse denne kongelige proklamation for befolkningen. Medens embedsmændene og kolonialrådsmedlemmerne blev til-sagte personligt, fik de indfødte gennem bekendtgørelser i de stedlige aviser – som altid både på dansk og engelsk – invitation til at møde op. Proklamationen oplæstes henholdsvis fra guvernementshuset i St. Thomas den 17. marts og fra guvernementshuset i Christianssted (på St. Croix) den 19., hvorimod den for indbyggernes vedkommende på St. Jan kun blev opslået skriftligt i Cruzbay og Coralbay. For det første var denne øs befolkning ikke ret talrig, og for det andet kunne de derværende kolonialrådsmedlemmer og andre af befolkningen, som ønskede det, have taget over til St. Thomas, eftersom denne ø ikke ligger ret langt fra St. Jan. Mellem St. Croix og St. Thomas var der derimod en breddegrads afstand. Såvel i Caroline Amalie, byen på St. Thomas, som i Christianssted blev rammen om proklamations kundgørelse både stilfuld og smuk. Udenfor guvernementshuset hvert sted var opstillet et æreskompagni samt musikkorps fra „Valkyrien“. På kommandørens højre side stod embedsmæn-

Udsigt over Charlotte Amalie og St. Thomas's havn i begyndelsen af dette århundrede.

dene, på hans venstre kolonialrådsmedlemmerne, alle i deres uniformsgalla, og lige ud for ham de særligt indbudte tilligemed den øvrige del af befolkningen. Proklamationen, der oplæstes på dansk og engelsk, lød:

„Christian den Tiende, af Guds Naade Konge til Danmark, sender Vore kære og tro Undersaatter paa Øerne St. Thomas, St. Croix og St. Jan Vor Kongelige Hilsen. I den Forvisning, at Øernes Vel bedst vil kunne fremmes og udvikles ved en Forbindelse med de amerikanske Forenede Stater, har Vi med Rigsdagens Samtykke afsluttet en Konvention angaaende Overdragelsen af Øerne til de nævnte Stater med disses Præsident. Ved udførlige og nøjagtige Bestemmelser, som er blevet optaget i denne Overenskomst, har Vi ladet det være os magtpaaliggende at tilsikre Eder Beskyttelse i Udøvelsen af Eders Frihed, Religion, Ejendom og andre Rettigheder, og skal I desuden efter eget Valg kunne forblive boende paa Øerne eller til enhver Tid forlade dem og i begge Tilfælde bevare alle Eders Ejendomsrettigheder og have Ret til at sælge eller raade over saadanne

Ejendomme eller Udbytte deraf. I Tilfælde af, at I forbliver paa Øerne, skal I, indtil anderledes bestemmes, vedblive at nyde alle private Rettigheder, kommunale og religiøse Friheder, som er Eder tilskrevet ved de nugældende Love, og ifald de nuværende Love forandres, skal I ikke derved bringes i en ugunstigere Stilling i Henseende til de ovenomtalte Rettigheder og Friheder, end I nu nyder. De af Eder, som forbliver paa Øerne, har Ret til at bevare Eders Statsborgerforhold til Danmark ved, inden et Aar fra Dagen for Udvekslingen af denne Konventions Ratifikation den 17. Januar 1917 til en „Court of Record“ at afgive en Erklæring om, at I ønsker at bevare saadant Statsborgerforhold; for Børn under 18 Aar kan den nævnte Erklæring afgives af Forældre eller Værge. Saadant Valg af dansk Statsborgerforhold skal dog ikke efter Udløbet af ovennævnte Frist af et Aar være til Hinder for, at I giver Afkald paa det saaledes bevarede Statsborgerforhold til Danmark og vælger at træde i statsborgerligt Forhold til de Forenede Stater og optages i disses Nationalitet paa de Betingelser, som overensstemmende med de Forenede Staters Love maatte blive foreskrevne for andre Beboere af Øerne.

Idet vi tager Afsked med Eder, udtaler vi Haabet om, at I i Kærlighed vil bevare Mindet om de Aarhundreder, i hvilke Øerne har staaet i Forbindelse med Danmark som Moderlandet, og bringer Vi Eder Vor Kongelige Tak for den Loyalitet og Hengivenhed, I har vist os og Moderlandets Befolkning, og Vi udtaler vore varmeste Ønsker om en lykkelig og frugtbringende Fremtid for Eder alle og de af Eder beboede Øer. Befalende Eder Gud nu og i Fremtiden“.

Guvernøren udbragte nu et leve for *H. M. Kongen*, hvilket besvaredes med kraftige hurraråb umiddelbart efterfulgt af „*Kong Christian*“. Kongens så ualmindeligt smukke og hjertegribende afskedsord, der næppe kunne være valgt bedre, gjorde et dybt indtryk på alle de fremmødte. Navnlig havde „*Befalende Eder Gud nu og i Fremtiden*“ bevæget alle stærkt. Selvom størsteparten af øernes befolkning havde været stemt for USA gennem flere år, skinnede det dog igennem, ikke mindst ved ovennævnte afsked mellem kongen og denne del af hans folk,

Christiansfort i Charlotte Amalie (St. Thomas), omkring 1910.

at man stod uvis overfor fremtiden, hvorimod man for fortidens vedkommende syntes kommet til den erkendelse, at man i det store og hele havde haft det godt under det gamle moderlands styre. At dette i dets veksling gennem tiderne ikke altid havde forstået at „mele sin egen kage“, kunne jo kun være en fordel for øerne. Og måske er det just her ved den nær forestående adskillelse dukket op i den indfødte befolknings erindring, at det var Danmark, der som det første af alle lande forbød slavehandel i sine kolonier fra år 1803, samt at kong Frederik V i 1764 gjorde havnen i St. Thomas (også kaldet Charlotte Amalie) til frihavn, hvilket blev indledningen til en længere periode af velstand på øerne.

Endelig fik guvernør Konow den 27. marts telegram fra gesandt Brun om, at betalingen for øerne ville ske til ham den 31. marts, og at admiral *Rogers* ville komme for at overtage øerne i Amerikas navn samme dag. Denne ret korte frist kom noget bagpå guvernøren, som ikke alene skulle tilrettelægge det store afståelsesarrangement, men også af høflighedsmæssige

grunde have det akcepteret af admiral Rogers, der befandt sig på Kuba for at nedkæmpe et derværende oprør. Endvidere skulle guvernøren, før han kunne fastsætte klokkeslet, nå at få vished for, at admiralen ved sin ankomst havde behørig fuldmagt fra sin regering, og at salgssummen, selvom USA var en solid køber, ville blive betalt til aftalt tid til gesandten i Washington. Først herefter kunne guvernøren dekretere timen for flagets nedhaling, der skulle foregå samtidig på alle tre øer, hvortil der i al fald krævedes nogle timers frist af hensyn til befolkningen. I betragtning af disse hindringer syntes det svært for guvernøren at kunne udføre ordren fra det danske udenrigsministerium, som lød på, at overleveringen skulle ske på en passende og værdig måde. I det hele taget gjorde forholdene indenfor telegrafkommunikationen det ikke bedre. På grund af verdenskrigen var der censur, omveje og kodesprog. Sidstnævnte mellem ministeriet og „Valkyrien“ bestod af talcifre, og al telegrafisk korrespondance måtte foregå via kabler. Vel havde „Valkyrien“ til dette togt fået installeret radiofonianlæg ombord, men dets distancekapacitet var som al øvrig radiofoni på det tidspunkt ikke ret stor og kunne derfor ikke nå Danmark.

Det gjorde ikke forholdet lettere for guvernøren, da han den 29. fik telegram om, at kommandør *Pollock* var udset til at overtage øerne i stedet for Rogers, formodentlig fordi sidstnævnte stadig var beskæftiget med nedkæmpningen af oprøret. Atter måtte guvernøren til at rette i sin planlægning.

Den 30. sent på eftermiddagen ankom *Pollock*, der havde befundet sig ved Haïti, til St. Thomas ombord i transportskibet „*Hancock*“, som af fortet i St. Thomas honoreredes med den for orlogsmænd sædvanlige salut på 21 skud. Ombord i „Valkyrien“ fik *Pollock* kort efter af guvernør *Konow* forelagt såvel protokollen som ceremoniplanen for den formelle overlevering, som nu var fastsat til kl. 16 næste dag. Uden tøven akkviescerede *Pollock* ved begge, hvorefter han fremviste sin fuldmagt, underskrevet af præsident *Wilson*, til at overtage øerne på sin regerings vegne. Pudsigt virker „den ny verden“s anvendelse af gammel-dags kancellistil i fuldmagten, i hvilken det hedder til slut: „... Givet under min Haand i Staden Washington, den otte-

Guvernementshuset i Charlotte Amalie (St. Thomas), omkring 1910.

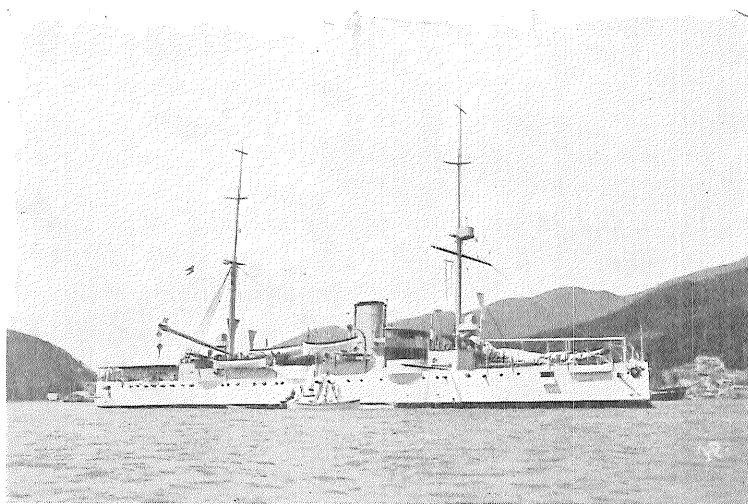
ogtyvende Dag i Marts i det Herrens Aar et Tusinde Ni Hundrede og Sytten, og i det et Hundrede og enogfyrretyvende Aar for de amerikanske Forenede Staters Uafhængighed“. I løbet af aftenen indløb til St. Thomas krydseren „*Olympia*“, også amerikansk, som af fortet hilstes med andre 21 skud, der en times tid efter fulgtes af 17, det antal, der tilkom øernes guvernør, og som denne gang affyredes, da han gik fra borde i „*Valkyrien*“ for at aflægge genvisit i „*Hancock*“, hvis kanoner hilste ham velkommen ombord med samme antal. Det samlede antal skud kan synes mange, men ikke for St. Thomas's vedkommende, hvor en eller flere serier af salutskud næsten var en dagligdags begivenhed på grund af de mange visitter, som fremmede orlogsmænd aflagde i denne havn.

For USA kunne overdragelsen ikke ske hurtigt nok, syntes det. Den 31. om formiddagen bad Pollock nemlig om at få rykket ceremonien frem, fra kl. 16 til 15, hvilket naturligvis ikke var gør ligt med så kort varsel. Hastværket havde sin grund, nemlig USA's nær forventede krigserklæring til Tyskland, som havde

„ligget i luften“ længe. Den kom da også få dage efter, d. 5. april, og var så absolut ingen overraskelse for chefen på „Valkyrien“, blandt andet af den grund, at man herfra forlængst havde observeret den amerikanske Atlanterhavsflåde for udgående.

For at sikre formaliteternes gennemførelse ved overdragelsen havde USA's regering foranlediget, at alle radiostationer fra Washington til Portorico, transitstedet for telegrammer til St. Thomas, fra kl. 11 (31. marts) kun skulle beskæftige sig med bemyndigelsestelegrammerne henholdsvis fra den danske gesandt i Washington til guvernør Konow og fra USA's regering til kommandør Pollock. Begge telegrammer nåede St. Thomas kl. 13.30, hvorved faktisk alt var i orden. I det første hed det: „De informeres herved officielt om, at Beløbet nævnt i Artikel 5 i Overenskomsten for Øernes Afstaaelse nu er blevet overgivet mig af USA's Regering, hvorved alle Betingelser for den endelige Overdragelse af Øerne er blevet opfyldt. *C. Brun.* Dansk Gesandt“. Og i det andet: „Skatkammerbevis Femogtyve Millioner Dollars som Betaling for Dansk-Vestindiske Øer overgivet til dansk Gesandt her Kl. 11 i Dag. Herefter kan De modtage Øerne i USA's Regerings Navn. *Robert Lansing.* Udenrigsminister“.

Ceremoniellet den 31. marts, denne sorgens dag, hvor moderlandet tog afsked med sine tre små solskinsøer, blev værdigt og uforligneligt og var et vidnesbyrd om en forhenværende flådemagts kultur. Fra om morgenen vajede dannebrog på alle statens bygninger efter derom given ordre fra guvernøren. Derimod sås ikke megen privat flagning i St. Thomas, der ellers ved enhver lejlighed førhen havde hejst sine mange dannebrogssflag. Måske kunne den manglende flagning tages som et udtryk for, at denne adskillelsens dag ikke var nogen feststund. At flage på halv stang kunne man jo heller ikke, idet det let ville kunne blive betragtet som en uheldig demonstration overfor det nye ejerland. Vejret var det skønnest tænkelige. Fra en klar himmel skinnede solen ned på den smukke hvidmalede danske orlogsmand med sine hvide solsejl, på salutbatteriet med dannebrog vajende fra højen mast, på det ærværdige fort, ja på hele idyllisk beliggende Charlotte Amalie, der strakte sine huse fra højderne i baggrunden og ned mod havnen, vel nok den skønneste

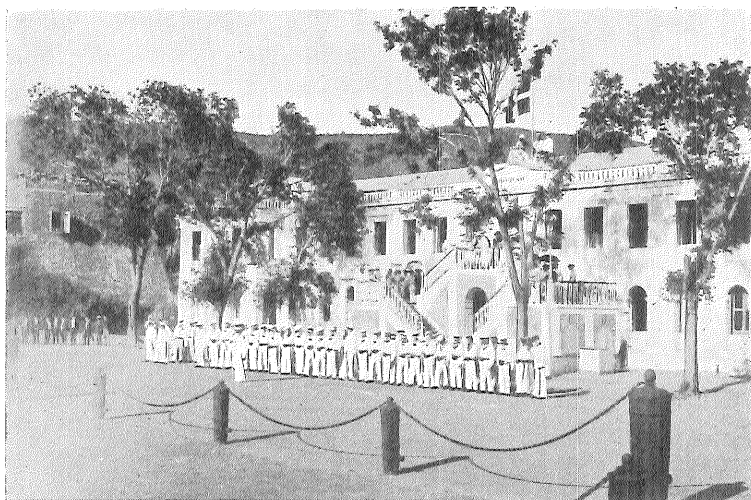
Krydseren „Valkyrien“ på St. Thomas's red 1917. – Fot. H. Petersen.

by i nogen dansk tropekoloni. Og – kaldtes hele øen St. Thomas ikke for „*Antillernes perle*“! Ombord i „Valkyrien“ var både glæde og sorg, glæde ved snart at skulle vende hjem til Danmark efter lang tids fravær, og sorg over, at den smukke ø derinde med sine to søsterøer nu skulle skilles fra det gamle moderland. Mange ombord kunne ligefrem ikke tage blikket bort derfra, dette skønne syn, som, når „Valkyrien“ om få dage pløjede Atlanten for hjemadgående, ville stå som en drøm, en smuk drøm om svunden storhed og udsyn. Og just denne plet havde andre europæiske magter været ude efter, hovedsagelig det tyske imperium som en af de sidste.

Kommandør Konow, iført flådens blå galla, gik i land fra sit skib kl. 15.50 for at fungere som guvernør Konow ved overdragelseshøjtideligheden, der skulle foregå på den store åbne plads mellem fortet og det som afgrænsning mod havnen beliggende 9-kanoners salutbatteri, fra hvilket dannebrog viftede for en frisk vind. Pladsens to andre sider afgrænsedes af henholdsvis den hvide kasernebygning med officersbeboelser og bådehavnen. Midt på pladsen dannede kanoner, der var stukket ned i jorden

som pæle, med deres forbindende ankerkæder et dekorativt, maritimt præget hegn.

Guvernøren, som var blevet modtaget af guvernementssekretæren og politimesteren, passerede derefter fronten af „Valkyrien“s æreskompagni, der stod opstillet ved landgangspladsen. Som altid herude var de danske orlogsgæster iført hvide uniformer. Kort efter gik kommandør Pollock – også i mørk galla – hilst af 15 salutskud fra „Valkyrien“ fra borde i „Hancock“, der lige som „Valkyrien“ lå opankret ret udfor og ikke langt fra fortet, hvis salutbatteri hilste ham med samme antal ved landstigningen, hvor han modtoges af guvernøren. Umiddelbart efter passerede begge – Pollock naturligvis på Konows højre side – „Valkyrien“s æreskompagni, der afgav den begge herrer tilkommende honnør, hvilket kort efter gentog sig, da de passerede det amerikanske æreskompagni, som stod opstillet foran kasernen og med front mod denne. Lige neden for det højt beliggende fort var reserveret plads for embedsmændene, kolonialrådsmedlemmerne, officererne fra „Hancock“ og „Valkyrien“ samt andre særligt indbudte, medens offentligheden havde adgang til taget på fortet og pladsen foran bådehavnen, hvilken holdtes afspærret af et kommando matroser fra „Valkyrien“, gendarmer og politi. *En passant* skal det nævnes, at omend St. Thomas's indbyggere ikke havde hejst mange dannebrog denne dag, så var til gengæld hele byen mødt op for at bivåne højtideligheden. Af guvernøren blev alle på den reservede plads forestillet for kommandør Pollock, som derpå ført af guvernøren sammen med respektive adjutanter og guvernementssekretær *Baumann* begav sig til kasernens officersfløj, hvis indgang i dagens anledning flankeredes af to skildvagter fra „Valkyrien“. Indenfor foregik nu den lovformelige overdragelse, idet begge landes repræsentanter underskrev de fremlagte 3 protokoller med tilhørende inventarfortegnelser, som var affattet på dansk og engelsk, alt i henhold til artikel 4 i den mellem landene indgæede konvention af 4. august 1916. Dens hovedpassus lyder: „... Kommandør H. Konow overleverede paa den danske Regerings Vegne det ved Konventionen til de amerikanske Forenede Stater overdragne Territorium, Højhedsret, Ejendomsret og Ap-

Det danske æreskompagni opstillet foran kasernen i Charlotte Amalie under overgivelsen af de dansk-vestindiske øer til USA 31. marts 1917.

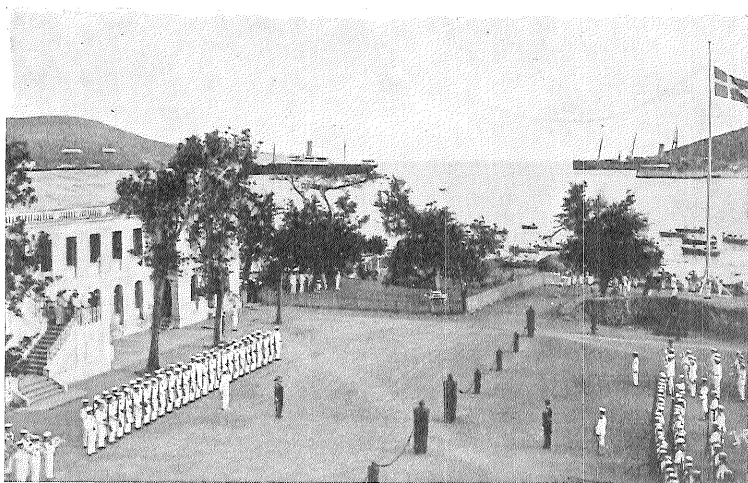
pertinentier til Commander Edwin T. Pollock, der paa de Forenede Staters Vegne modtog samme. – Der oprettedes en Fortegnelse over de Løsøregenstande, der ifølge Konventionens Bestemmelser forbliver den danske Regerings Ejendom, hvilken Fortegnelse vedføjes nærværende Protokol som en integrerende Bestanddel af samme“. – I Fortegnelsen nævnes: „1) Vaaben- og Militærbeholdninger ved det vestindiske Gendarmerikorps; 2) Inventarierne i Guvernementshuset paa St. Thomas; 3) do. paa St. Croix“. Endvidere ifølge artikel 1: „... anmeldte offentlige Arkiver, Protokoller, Papirer eller Dokumenter ville blive overleverede efterhaanden, dog med Undtagelse af Guvernementets fortrolige Arkiv, der forbliver i den danske Befuldmægtigedes Værge“.

Forbeholdet til slut skyldes guvernør Konow, som fortjener evig tak herfor.

Medens akten med underskrivningen foregik, var det danske æreskompagni under anførsel af ældste løjtnant, *A. V. Jørgensen* (den senere generalsekretær i „KDA“), marcheret ind på pladsen og opstillet vis à vis det amerikanske æreskompagni. På hver

af fløjene af kompagnierne var tillige opstillet et musikkorps, og på højre fløj af det danske befandt sig kanoner *Flye*, den senere af enhver mariner kendte dæksofficer. Fotografier fra denne historiske dag viser dette smukke militære sceneri, der, hvis reportagefilmen på dette tidspunkt var kommet noget længere ud af sit babysvøb, ville kunne være bleven et klenodie for ethvert filmarkiv. Her på denne gamle plads stod nu på hver sin side af sorte, nedplantede kanoner, som engang i fortiden havde talt deres dundrende sprog, to kompagnier i hvide uniformer, det ene fra den gamle verden og det andet fra den ny, klar til at præsentere gevær såvel for det flag, der skulle hales ned, som for det, der skulle hejses i stedet for og vaje der fremtidig. Ligeledes stod klar ved flagmasten de to danske, der skulle stryge dannebrog, underkanoner *Wrem* og en værnepligtig. – Stunden for sidste højtidelige akt af overdragelsen er nu inde. Med eet lød kommandoen: „*Præsenter gevær*“, og i næsten samme nu sås hvert gevær som en lang mørk streg foran hver hvid uniform, amerikansk som dansk, hvorefter guvernør Konow og kommandør Pollock salutede hinanden med dragen sabel. Næppe var denne sænket, før førstnævnte med høj stemme og på engelsk sagde: „I Henhold til Ordre fra Hans Majestæt Kong Christian den X af Danmark har jeg nu sammen med Repræsentanten for de amerikanske Forenede Staters Præsident underskrevet Protokollerne vedrørende Overdragelsen af de Dansk-Vestindiske Øer til Amerikas Forenede Stater, hvorefter jeg nu har at fuldføre Akten ved at hale vort gamle Flag ned“. Et dybt åndedrag efter kommanderede guvernøren på dansk: „*Klar overalt*“, og et par sekunder efter, der følte evighedslange: „*Hal ned Dannebrog*“.

Hilst af de præsenterede geværer, honnør til huen af de to befuldmægtigede og begge kompagniers soldater, civilmængdens blottede hoveder samt det danske musikkorps' spillet „*Kong Christian*“ halede dannebrog så langsomt ned kl. 16.40. Over det hele lå en knugende stilhed, som om man var i et kirkerum, medens en grebthedens stille tåre piblede frem på de fleste danskes ansigt. Da flaget var helt nede, salutedes det med 3 × 21 skud fra henholdsvis „*Hancock*“, „*Valkyrien*“ og fortbatteriet. Æreskompagnierne og de befuldmægtigede skiftede nu

Dannebrog stryges under ceremonien 31. marts 1917 i Charlotte Amalie; t. v. det danske, t. h. det amerikanske æreskompagni. På reden „Valkyrien“ og „Hancock“. Fot. H. Petersen.

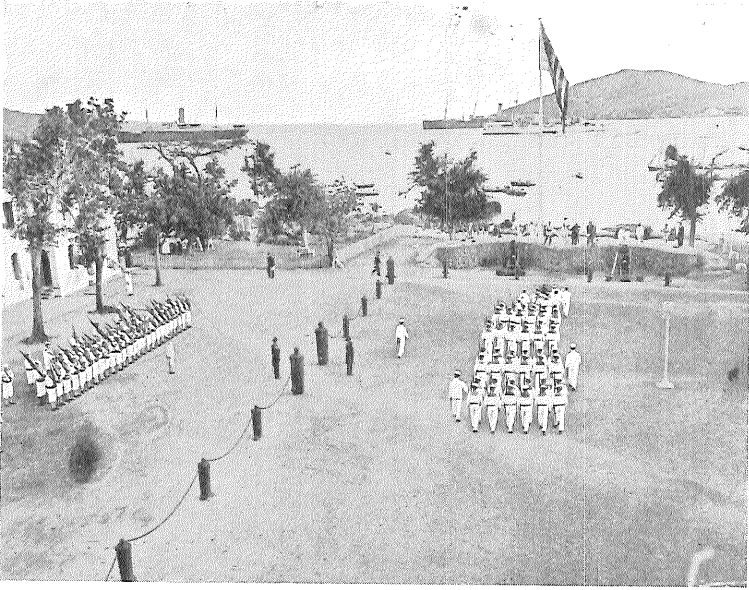
plads. Derefter udtalte kommandør Pollock, også under præsen-
teret gevær, at han overtog øerne i præsidenten for de nord-
amerikanske fristaters navn. Til slut gav han ordre til hejsnin-
gen af „*Stars and stripes*“, som så langsomt gled til tops, medens
det amerikanske musikkorps spillede „*Hail Columbia*“. Så drø-
nede nye 3 × 21 saltskud.

På samme klokkeslet fandt en lignende højtidelighed sted på
St. Croix, hvortil krydseren „*Olympia*“ var dirigeret, og fra
hvilken var landsat et detachment marinere i hver af byerne
Christianssted og Frederikssted, hvor de sammen med de vest-
indiske gendarmer skulle paradere. Før flagets nedhaling op-
læstes en proklamation på engelsk fra guvernør Konow, i Chri-
stianssted ved ekspeditionssekretæren og i Frederikssted ved
politimesteren. Ordlyden var følgende: „Efter Ordre fra Hans
Majestæt Kongen af Danmark overgiver Kommandør Konow,
Guvernør ad interim for dansk Vestindien, i dette Øjeblik denne
Ø til Repræsentanten for de amerikanske Forenede Stater. I
Overensstemmelse med denne Akt hales nu det danske Flag ned

fra alle offentlige Bygninger“. På kommando af de respektive detachementskommandører og under kompagniernes præsenterede geværer haledes dannebrog ned, i Christianssted til tonerne af „Kong Christian“, som spillede af indfødtes orkester. I Frederikssted havde man intet orkester ved ceremonien, hvorimod man på grund af „Olympia“s tilstedeværelse kunne salutere dannebrog og „Stars and stripes“ med hver 21 skud.

På St. Jan fik overdragelsen det mindst højtidelige forløb. Uden hverken militært opbud, musik eller dundrende salutter blev dannebrog strøget, efter at politiassistenten i Cruzbay havde oplæst guvernørens proklamation.

Såsnart salutdrønene for det nye flag var døet hen i St. Thomas, defilerede det danske æreskompagni til „Riberhusmarchen“s toner forbi exguvernør Konow og guvernør ad interim Pollock, der skiltes med et håndtryk, endnu ikke til et farvel, men snarere som et udtryk for gensidig kompliment vedrørende højtideligheden, der jo var forløbet på smukkeste og værdigste måde, som tænkes kunne. Størsteparten af æren herfor var tilfulde kommandør Konows, en ære, der gennem ham kastede glans over Danmark. Han havde dog gerne givet afkald på denne ære, der langtfra kunne opveje den sorg, som først og fremmest han følte ved dannebrogss trykning, selvom det tabte slag var et økonomiens og administrationens og ikke et kampens. Så det, han havde været med til denne dag, bundede for ham i et pligtens offer og ikke i et hjertets anliggende. Selv skrev han i rapporten til sit ministerium: „Det var sikkert et af de trangeste Øjeblikke i mit Liv, da jeg havde at udføre den danske Regerings Ordre at nedhale vort gamle Flag, som i 250 Aar havde vajet i Dansk Vestindien, og jeg havde al min Selvbeholdelse behov for at kunne udføre den. Paa Mængden gjorde Flagets Nedhaling et dybt Indtryk, man hørte ikke en Lyd, og mange Taarer blev fældede. Det skal siges til Befolkningens Ros, at den opførte sig passende, hvad enten nu dette var paa Grund af Ceremoniens Indvirkning, eller der ogsaa var virkelig Følelse med i Spillet, hvilket jeg for min Part er tilbøjelig til at tro. I alle Tilfælde er det en Kendsgerning, at Negrene i en vis Forstand har været stolte af Dannebrogssflaget og altid ved festlige

„Stars and Stripes“ hejses efter overleveringen af Dansk Vestindien 31. marts 1917; det danske æreskompagni afmarcherer. T. v. det amerikanske detachement. – Fot. H. Petersen.

Lejligheder, ja selv under Strejkeprocessioner, er optraadt bærende det danske Flag i store og smaa Udgaver. Som Kuriosum skal det i denne Forbindelse anføres, at et ikke ringe Antal amerikanske Turister var mødt op med smaa sammenrullede amerikanske Flag, som skulde udfoldes, naar deres Flag blev hejst, men Ceremonien gjorde efter Sigende et saa dybt Indtryk paa dem, at de paa en enkelt Undtagelse nær beholdt dem i Lommen. – Iøvrigt skal jeg tillade mig at anføre, at jeg i Commander Pollock havde at gøre med en sjælden fintfølende og taktfuld Mand . . .“.

Exguvernør Konow gik så efter at have passeret fronten af det danske æreskompagni på landgangskajen ombord i sit skib. Guvernør Pollock var forblevet på pladsen for at oplæse præsident Wilsons proklamation for befolkningen. En kort gudstjeneste var afslutningen herpå.

Om aftenen gav kommandør Konow en middag i „Valkyrien“ for den nye guvernør, nogle af hans officerer, St. Thomas's embedsmænd samt nogle af „Valkyrien“s officerer, en middag, der næste aften gengældtes af guvernøren i „Hancock“. Den 30. havde kommandør Konow iøvrigt afholdt en afskedsammenkomst ombord for et større selskab af venner af Danmark, og så tidligt som den 18. februar var der blevet afholdt en afskedsgudstjeneste i den hollandsk-reformerte kirke på St. Thomas.

Den 5. april kl. 17 forlod „Valkyrien“ St. Thomas, der ikke siden er blevet besøgt af nogen dansk orlogsmænd. I de mellemliggende dage havde den ligget ved „Vestindisk Kompagni“s kaj for at indtage forsyninger til den lange rejse hjem, der på grund af verdenskrigen skulle gå norden om Storbritannien og med anløb af Færøerne. Ved afsejlingen havde så godt som alle venner af Danmark på St. Thomas samlet sig på kajen for at tage afsked. Det blev et meget bevæget farvel, da „Valkyrien“ til tonerne af „Kong Christian“, spillet af skibets musikkorps, langsomt svingede ud fra kajen. Så rørt indtil tårer var de fremmødte, ja også mange af „Valkyrien“s besætning. „Valkyrien“ stod nær forbi „Hancock“, hvis besætning ligesom „Valkyrien“s var opstillet til paradering, medens musikken på „Valkyrien“ spillede den amerikanske nationalmelodi, og efter at have passeret agten om „Hancock“ hejstes det amerikanske flag på „Valkyrien“s stortop sekunderet af 21 salutskud, hvilke besvaredes af „Hancock“ med samme antal og dannebrog i stortoppen. Snart efter var „Valkyrien“ ude af de kendte og ofte pløjede farvande. Mange blikke rettedes gang på gang mod den nu tabte koloni, der ved overleveringen havde fået nyt navn: „*American Virgin Islands*“.

Først den 4. maj, efter 16 måneders fravær, ankom krydseren til København, hvor kong Christian og forsvarsministeren dagen efter aflagde besøg ombord. I en kort tale takkede majestæten besætningen på marinens og egne vegne for god og tro tjeneste. For mange værnepligtiges vedkommende sagde straffejournalen ombord noget andet – desværre! Sjældent eller aldrig har der ombord i nogen dansk orlogsmænd været idømt så mange

straffe, ja, man måtte endog flere gange lade afholde krigsforhør samt nedsætte krigsret. Et af de værste „numre“ blev lavet i julen 1916, da man gennem luftbrønden sendte en stor åben dunk maling ned i underofficersmessen. Endvidere var en gast deserteret nogle få måneder før afsejlingen fra øerne. Det tjener dog den menige besætning til undskyldning, at den for manges vedkommende var kommet til at lide mere eller mindre af „tropekuller“, fremkaldt af tropeheden. Desuden gjorde lettere tropesygdomme, den måske noget ensartede tjeneste, uvisheden om togtets varighed samt længselen efter det gamle land og familien deres uheldige indvirkning på sindene. Men mon i hvert fald ikke eftertidens folk synes, at det måtte ellers have været ganske rart for disse „mænd“ at opholde sig udenfor det krigende Europa med sin rationering og andre triste forhold? Og hjemme i det gamle land havde de til sikringsstyrken indkaldte værnepligtige med deres mange måneders tjeneste sikkert ikke haft det lettere end „Valkyrien“s folk. Endvidere er der den nærliggende sammenligning med andre marinere, hvis besætninger ikke mindst under krigsforhold har måttet opholde sig borte fra hjemlandet i endnu længere tid. Og sidst, men ikke mindst gældende: De fleste havde meldt sig frivilligt.

Uanset disse uheldige hændelser fik enhver af besætningen en rekompensation af hensyn til togtets særlige beskaffenhed og lange varighed, idet marineministeriet efter henstilling fra kommandør Konow fik bemyndigelse til at udbetale en „statsgave“ til hver mand ombord. Den blev for officerers vedkommende 500 kr., for underofficerers 400, øvrige fast besætning 300 og for de værnepligtige 250. Sidstnævnte fik dog kun denne sum, hvis de havde gjort tjeneste udover 1½ år. Ellers 50 kr. mindre.

Som altid var pressen på pletten, da „Valkyrien“ vendte hjem 4. maj. Men „mørkelagt“, som togtet var, måtte den gå resultatløs fra borde, når lige undtages den eneste oplysning, som kommandøren havde dristet sig til at give om rejsen hjem, „at i de 40 Aar, han havde været til Søs, havde han aldrig haft et saa mageligt Vejr“. Een ting kunne dog ikke mørklægges, uden at reporterne kunne bemærke sig det, nemlig stemningen hos

mandskabet, der lod udtalelser falde som : „Vi vilde hellere have undværet den sidste Landlov“, „Vi skammede os som Hunde“ og „Du kan tro, at vi den Dag marcherede gennem Gaderne uden et Blik til Siden“ o. s. v., udtalelser, der viste, at disse unge mænd ikke bekendte sig til det flertal i folket, som havde stemt for øernes afståelse.

Den hjemlige presse havde dog foruden de først i denne artikel nævnte publikationer haft adgang til at publicere rigsdagsdebatterne om øsalget, konventionen, kong Christians proklamation samt citater af vestindiske aviser, men det var jo langtfra alt.

Kommandør Konow, der i begyndelsen af 1917 var blevet hædret med kommandørkorset af 2. grad – i forvejen var han ridder af dbg. og dannebrogsmænd – fik kort efter sin hjemkomst af kong Christian tilbudt fortjenstmedaljen i guld, hvilket han takkende afslog. „Jeg har jo kun gjort min Pligt“, tilføjede han. Kongen gav ham derefter sit signerede portræt. I 1925 fik han, der da var avanceret til viceadmiral, storkorset. Admiral Konow døde i 1939, 12 år efter at være „afskediget i nåde og med pension“.

Danmarks første erhvervelse i Vestindien daterer sig fra o. 1672, da *Jørgen Iversen*, føreren af et af „*Vestindisk Handelskompagni*“s skibe, plantede dannebrog på den ubeboede St. Thomas. I 1717 toges St. Jan i besiddelse af St. Thomas's guvernør, og i 1733 købte „*Dansk vestindisk-guineisk Handelskompagni*“ St. Croix (herhjemme altid udtalt fejlagtig „Krøjs“ i stedet for den rigtige franske udtale) af et fransk handelskompagni. Øen havde fået sit navn (Santa Cruz) af *Columbus*, som opdagede den ø 1493 under sin anden forskerfærd til Amerika. Fra 1807 var øerne under engelsk overhøjhed, men Danmark fik dem tilbage i 1815 mod at afgive øen Helgoland. Flere gange derefter har øerne, navnlig St. Thomas, hvis havn egnede sig glimrende til en flådebase for en eller anden europæisk stormagt, været genstand for drøftelser bag diplomatiets kulisser. Omkring århundredskiftet var således den tanke fremme, at Tyskland, der ikke alene havde „Drang nach Osten“, men også kunne ønske det

„nach Westen“, skulle have St. Thomas mod at give Nordslesvig tilbage i stedet. USA var dog næsten det eneste land, til hvilket Danmark kunne afstå disse øer uden risiko for at blive rodet ind i politiske forviklinger, altså *om* man ville afstå dem. Det blev fra begge parters side en leg som kattens med musen siden 1852, hvor et forslag om øernes salg første gang var fremme i det danske folketing. Forslaget stemtes straks ned. 1865 tog USA det næste skridt, men da så den danske rigsdag endelig tre år senere var gået med til at sælge, sprang USA fra. I 1901–02 var begge parters regeringer påny kommet så langt som til enighed om prisen, men forslaget faldt i den danske rigsdag, ved at landstingets stemmer stod lige. USA bevarede dog stadig sin interesse for øerne som købsobjekt, eftersom det kunne befrygtes, at øerne, om Danmark blev indviklet i krig og gik ud som taber, kom under anden magt. Der arbejdedes derfor videre indenfor diplomatiets mure, specielt omkring 1907, ved Amerikas gesandt i København, dr. *Egan*, som gennem en årrække præparerede Danmark for salget. Endelig konkluderede de hemmeligt påbegyndte forhandlinger i en offentlig konvention af 4. august 1916. Medens det amerikanske senat vedtog denne en måneds tid efter, lod den danske rigsdag nedsætte en kommission for afholdelse af en folkeafstemning, der skulle vise, om øerne skulle sælges eller ej. Hele spørgsmålet affødte stor politisk strid med pennefejder i aviserne, i hvilke det også vrimlede med ledere og indlæg, pro som contra. Indenfor selve de politiske partier var Venstre, radikale Venstre og Socialdemokraterne for salget, de Konservative med undtagelse af én imod. Ved folkeafstemningen den 16. december 1916, til hvilke kun personer på 29 år (daværende valgretsalder) havde adgang, viste det sig, at ja-stemmerne, ca. 284.000, langt overgik nej-stemmerne, ca. 158.000. Til afstemningen knytter sig det bemærkelsesværdige, at kvinderne, der i 1915 havde fået valget, var med for første gang.

I de forudgående mange og lange rigsdagsdebatter var det blandt andet blevet fremført af en enkelt rigsdagsmand, at om man til de dansk-vestindiske øer bare kunne have overført en fjerdedel af den tropeerfaring, som „Ø. K.“ havde gjort i Østasien, skulle det nok have gået (øerne havde gennem en læn-

gere årrække vist en underskudsbalance på det danske finansregnskab). „Det er de private, der kan magte sådanne foretagender“, hed det endvidere fra samme mand. Og det havde måske også været en udvej at bortkoncessionere øerne, således som de havde været det i fordums tid, til private handelskompagnier. Iøvrigt havde „Ø. K.“ gennem sit datterselskab „*Det vestindiske Kompagni*“ økonomisk interesse i øerne, hvor det kort før første verdenskrig havde planeret større og moderne havne- og kajanlæg i St. Thomas.

I sorgen over afståelsen af øerne var der dog det lyspunkt, at det var USA, som blev den nye ejer. Danmark fik endog noget mere end de 25 millioner dollars for dem, nemlig USA's anerkendelse af Danmarks højhedsret over Grønland. Tre år efter at dannebrog var blevet strøget i Dansk Vestindien, kunne det hejses over den nye landvinding, Nordslesvig, hvis „bringen på fode“ kom til at gøre et stort indhug i de amerikanske dollars. Smukt er det at se dannebrog vaje højt på Dybbøls minderige banke, men det ville også have været smukt at se det den dag i dag på det gamle Christiansfort i St. Thomas.

VIGTIGSTE KILDER

Diverse aviser.

Rigsdagsforhandlinger.

Marineministeriets arkiv.

Ch. C. Tansill: The Purchase of the Danish West Indies (1932).